

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
The Development a Foundational Economy by Model Community
of Nan Province

ธีรทัศน์ โรจน์กิจจกุล,
พระครูเมธีรัตนบัณฑิต และ ธัชพล ยรรยงค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**Theeratas Rojkitjakul,
Phrakhru Medhirattanabandit and Thatchaphon Yanyong**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: theeratas18@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน 2) เพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบฯ 3) เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบฯ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากร จำนวน 6,955 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 คน จากกลุ่มสมาชิกชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดน่าน สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

- กระบวนการสร้างองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านนั้น วิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกรรวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ร่วมกำหนดเป้าหมายในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน มีโครงสร้างการบริหารองค์กรและการบริหารจัดการคนให้เหมาะสม
- นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ได้แก่ ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยกลุ่มตัวอย่างได้ประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงสุด คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ และ ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ

* วันที่รับบทความ : 24 กันยายน 2567; วันแก้ไขบทความ 1 ตุลาคม 2567; วันตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2567

3. รูปแบบกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านนั้นชุมชนมีการสร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มหรือวิสาหกิจชุมชนเพื่อจะได้รับความร่วมมือจากเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายกลุ่ม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นสินค้าโดยสอดแทรกนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานราก; ชุมชนต้นแบบ; จังหวัดน่าน

Abstract

This research has the objectives are 1) Analyze the knowledge of model communities in Nan Province, 2) Develop innovations for grassroots economic development through model communities, and 3) Develop mechanisms to drive grassroots economic development using these model communities. This mixed-method research emphasizes participatory action research. The population consisted of 6,955 people, with a sample size of 379 people, derived using Taro Yamane's formula. The sample included members of model communities in Nan Province, representatives from government agencies, the private sector, and the public in the Nan Province area. The statistics used in the study were frequency, percentage, mean, and standard deviation. Additionally, in-depth interviews were conducted with 15 key informants.

The results of the research found that:

1. The process of building knowledge within Nan Province's model communities involves community enterprises or farmer groups collaborating to conduct activities using local resources. They jointly set goals to elevate community products, with appropriate organizational structures and people management..

2. The innovation for grassroots economic development through Nan Province's model communities includes issuing guidelines to drive grassroots economic development. The sample group evaluated this with the highest level of agreement, particularly regarding the correctness of language and grammar, and suggested that the document be distributed to other communities.

3. The mechanism for grassroots economic development in Nan Province's model communities includes creating operational mechanisms at the community level, such as establishing community enterprises or groups to collaborate with diverse networks. Local wisdom is integrated into products by incorporating innovation and creativity.

Keywords: Foundational Economy; Model Community; Nan Province

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่ออีกด้านหนึ่งที่สำคัญคือการผลิตอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสินค้าขาดแคลน เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ การดูแลสุขภาพ ที่ทำให้สินค้ามีราคาแพง เช่น หน้ากากอนามัย หรือเจลล้างมือ สินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เกิดปัญหาการเก็งกำไร สร้างผลกระทบต่อในระยะยาวได้ เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ลดลง ทำให้สูญเสียการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากมาลงทุนกับการป้องกันและรักษาโรคโควิด-19 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2022, 18) มีการนำเงินกู้จำนวนมากมาใช้จ่าย จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นทั้งระดับประเทศและระดับจังหวัดนาน จนทำให้มีการออกมาตรการป้องกันและควบคุมโดยเร่งด่วน

จังหวัดน่านจึงมีมาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 โดยได้ประกาศใช้ในขณะที่เกิดการระบาดหนัก เช่นปิดจังหวัดมาแล้วในอดีต นอกจากนั้นมีการประกาศมาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่สำคัญ เช่น ข้อ 1 ปิดสถานบริการ สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ สถานบันเทิง ผับ บาร์ คาราโอเกะ และสถานประกอบกิจการอาบ อบ นวด สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ ทุกแห่ง ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดน่าน ข้อ 2 ห้ามบริโภคสุรา และหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม หรือ ร้านอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจของ และอาจส่งผลกระทบต่อด้านจำนวนอาหารที่ไม่เพียงพอได้ในอนาคตหากมีการระบาดขึ้นของโรคอื่นๆ ขึ้น สิ่งหนึ่งที่ช่วยให้สามารถมีอาหารหรือลดความไม่พร้อมดังกล่าวได้คือการมีชุมชนที่แข็งแรงในพื้นที่

บริบทที่สำคัญของจังหวัดน่านประการหนึ่งคือการมีชุมชนต้น สมชาย พรหมสวัสดิ์ (2020 : 45 - 60) แบบหลากหลาย โดยมีชุมชนต้นแบบที่สำคัญของจังหวัดน่าน อาทิ วิสาหกิจชุมชนชีววิถี บ้านน้ำเกียน อ.ภูเพียง จ.น่าน, ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ ตำบลนาไร่หลวง อําเภอสองแคว จังหวัดน่าน, ชุมชนนิเวศวนเกษตรบ้านพื้เหนือ, ชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว, ชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก แต่ยังไม่มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดน่าน โดยได้มีการขับเคลื่อนภาระกิจของภาคีเครือข่ายชุมชนต้นแบบนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของคนในจังหวัดน่านซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 โดยมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ ที่ 19 กรกฎาคม 2517 ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากร ให้มีความมั่นคง และเกิดความยั่งยืนในที่สุด เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง ดังพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

จากเหตุผลดังกล่าวคณะวิจัยจึงดำเนินการวิจัยครั้งนี้ขึ้น เพื่อให้ได้นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดน่าน และพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดน่าน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอันมีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้งสามนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ Edward Barbier เป็นการป้องกันผลกระทบอันจะเกิดขึ้นจากการปิดจังหวัดในคราวการเกิดระบาดของโรคต่างๆในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
2. เพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
3. เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ซึ่งได้มาจากได้แก่ สมาชิกชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดน่าน จำนวน 6,955 คน ได้กลุ่มตัวอย่างมาจากจำนวนประชากร ใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 727 ; อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 38) จำนวน 379 คน ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close ended Questionnaire) โดยมีการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (อ้างใน สีน พันธุ์พิณี, 2547 : 191) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.874 และแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) กำหนดคำตอบให้ผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 371 ชุด เก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองแล้วตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด 371 ชุด คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1) สถิติพรรณนา(Descriptive Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้พรรณนาข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

2. **การวิจัยเชิงคุณภาพ** ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 2 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 15 คน แบ่งเป็น 1) ตัวแทนสมาชิกชุมชนต้นแบบ จำนวน 10 คน 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เกษตรจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน อพท.น่าน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และสำนักงานด้านความยั่งยืน จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยวิธีการดังนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาถอดเสียงบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นแล้วเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอต่อไป

3. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)** เพื่อนำไปสู่การได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน รวมถึงการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน มีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลการดำเนินการต่างๆของชุมชนต้นแบบ

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลเอกลักษณ์ของพื้นที่เป้าหมาย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบตามของจังหวัดน่านจากข้อมูลที่ได้รับทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงภาคสนาม การเก็บแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามจังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยสรุป อภิปรายผลเพื่อรายงานการวิจัยในรูปแบบวิจัย

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

การศึกษาศาภาพทั่วไปของการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า แนวความคิดในการจัดตั้งและการพัฒนากลุ่มและวิสาหกิจชุมชนนั้น เพื่อทำกิจกรรมเสริมเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ชุมชน ดำเนินกิจกรรมโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวิชาการผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ นำไปสู่รายได้ของครอบครัวและชุมชนวิสาหกิจชุมชนและชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้สร้างโอกาสมีรายได้สู่ชุมชน

การศึกษาระบบการสร้างองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน พบว่า

1) P = Plan (ขั้นตอนการวางแผน) วิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกร (ริเริ่ม) รวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการแปรรูปอย่างมีคุณภาพ โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น วิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จ มีการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนแม่บทชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนใน

2) D = Do (ขั้นตอนการปฏิบัติ) มีโครงสร้างการบริหารองค์กร และการบริหารจัดการคนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด ทุกวิสาหกิจชุมชนมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ซึ่งมีทั้งโครงสร้างขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับขนาดของชุมชนที่แตกต่างกัน มีการเข้าร่วมฝึกอบรม สัมมนา การอบรมการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เน้นคนในชุมชนร่วมกันระดมความคิด มีการระดมทุน ระดมกำลังสติปัญญา เรียนรู้ร่วมกัน แก้ไขปัญหาร่วมกัน ร่วมคิด - ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ - ร่วมดำเนินการ - ร่วมติดตามตรวจสอบ - ร่วมรับผลประโยชน์

3) C = Check (ขั้นตอนการตรวจสอบ) การมีกฎระเบียบ หรือข้อตกลง ข้อบังคับ ในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน ซึ่งต้องความโปร่งใส มีการจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกให้ชัดเจน ตรวจสอบได้ ซึ่งแต่ละวิสาหกิจชุมชน ได้มีการจัดระบบด้านเงินปันผลให้สมาชิก มีสวัสดิการอย่างเป็นระบบแก่สมาชิก

การจัดระเบียบให้สมาชิกมีเงินออม ทำให้สิ่งที่ตามมาคือ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีรายจ่ายลดลง และเป็นหนี้้น้อยลงทุก ๆ ปี

4) A = Action (ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา) ใหญ่เกิดจากชาวบ้าน ระยะเริ่มต้นอาจเกิดจากการรวมกลุ่มแบบชาวบ้าน โดยขาดความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน จำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น เครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน คือ หน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของสินค้าที่เกิดจากชุมชนในจังหวัดน่าน ด้วยพื้นฐานการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ผสานการสร้างความร่วมมือของชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายทอดให้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมโดยชุมชน

2. สรุปผลการสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” คณะวิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยนำเข้า 3 ประการ คือ 1. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน 2. ปัจจัยที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน และ 3. นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน 3) เพื่อนำเสนอแนะนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน นั้น เป็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์โดยผู้วิจัยโดยเป็นข้อความถามที่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) เงื่อนไขความรู้ 5) เงื่อนไขคุณธรรม

3. สรุปผลการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ผลการศึกษาที่ได้จากเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจะได้สำรวจข้อมูลเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยดำเนินการร่วมกับสถานที่กับส่วนงานภาครัฐ เอกชนและชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มบนฐานเศรษฐกิจชุมชน การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์โดยนำสิ่งที่ศึกษาทั้งหมดในการศึกษา ดังนี้

3.1 สร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากนั้น สิ่งที่สำคัญอันดับแรก คือ สร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อจะได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายกลุ่ม อาทิ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer (YSF) เป็นต้น อีกทั้งรวมถึงการนำผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นจัดแสดงและจำหน่ายในงานต่าง ๆ ของจังหวัด โดยได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เข้ามาเก็บข้อมูลและผลักดันให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปข้างต้น นอกจากนี้ หน่วยงานและสถาบันต่างๆ มีการเข้ามาศึกษาดูงาน และพัฒนาให้เป็นพื้นที่ชุมชนต้นแบบร่วมกันกับชุมชน รวมถึงการให้คำแนะนำในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

มีการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชน ด้วยตนเอง เน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกับท้องถิ่นการพัฒนา ศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นให้เข้มแข็งโดยบทบาทของสถาบันการศึกษาในพื้นที่และการสนับสนุนสิทธิชุมชน พร้อมทั้งให้มีการเชื่อมโยงแผนแม่บทชุมชนกับแผนระดับต่าง ๆ ในพื้นที่และระดับชาติรวมทั้ง ให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในมิติ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ สร้างความใกล้ชิดทางสังคมวัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง

3.2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกกระดับเศรษฐกิจ และสร้าง ความมั่นคงทางรายได้

โดยรูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนจังหวัดน่าน สรุปได้ดังนี้ (บัญชา โชติกำจร, 2566)

- 1) สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบบริหารจัดการ แผนและการทำงานร่วม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทิศทางต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบข้อมูลและชุดความรู้ศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
- 2) สร้างกลไกการจัดการร่วม โดยมีองค์ประกอบจากหลากหลายกลุ่ม หลากหลายอาชีพ หลากหลายช่วงวัยที่มีในพื้นที่ เชื่อมโยงประสานงาน มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนร่วม จัดการร่วมประกาศอัตลักษณ์ของชุมชนต่อสาธารณะมีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
- 3) เชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง ฯลฯ
- 4) เชื่อมโยงกลุ่ม/เครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการบริการเป็น เครือข่ายระหว่าง ตำบลหรือคลัสเตอร์ เพื่อการหนุนเสริมช่วยเหลือกันและกัน
- 5) จัดความสัมพันธ์ในระดับตำบล เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมในระดับจังหวัด

3.3 ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมอย่างรู้คุณค่า

คนในชุมชนรู้จักหวงแหวน และใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบมาผลิต การบริโภคในครัวเรือน จนถึงการนำกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบ ชุมชนก็สามารถใช้ทรัพยากรในการสร้างรายได้ที่มีคุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นสินค้า หรือบริการที่สอดแทรกนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ และยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญได้เช่นเดียวกัน โดยเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยยึดความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ เป็นตัวบ่งชี้เฉพาะลักษณะบริบทของพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในที่นั้น ๆ ที่มีการถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาทั้งวัฒนธรรมและความเป็นของสังคม เชื่อมโยงถึงโครงสร้างทางสังคมที่มีความเกี่ยวพันกันในพื้นที่ที่มีคุณลักษณะไม่ทั่วไปไม่เป็นสากล ดังนั้น การจะพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจฐานรากจำเป็นจะต้องดึงเอาอัตลักษณ์ของชุมชนมาสู่การพัฒนา และยกระดับนำมาสู่การสร้างมูลค่าร่วมกับการระดมความคิดที่จะดึงเอาศักยภาพชุมชนเข้ามา พัฒนาอัตลักษณ์ตนเองและเป็นช่องทางที่จะนำไปสู่การสื่อสารทางการตลาดซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์เกิดความโดดเด่นและแตกต่างนำไปสู่การสร้างแบรนด์ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักจากภายนอกที่มีลักษณะไม่เหมือนกับที่อื่น จะทำอย่างไรให้เกิดความโดดเด่น จากผลที่เกิดจากการระดม ความคิดแล้วจะทำอย่างไรให้เกิดการสร้างความสำเร็จของลูกค้าหรือบุคคลภายนอกได้รับรู้ถึง ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์พื้นที่นั้น

3.4 กระจายรายได้อย่างทั่วถึง

มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง สู่การจัดการตนเองที่ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยมีกระบวนการสำรวจข้อมูลของตนเองรู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่นนำมาจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกด้านที่สอดคล้องกับปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการ และสร้างโอกาสการพัฒนาต่างๆ ให้กับผู้คนในชุมชนท้องถิ่นของเราเอง ทั้งการแก้ไขปัญหาความยากจน หนี้สิน ที่ดินทำกิน ราคา ผลผลิตตกต่ำ การฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดระบบสวัสดิการชุมชน ฯลฯ

3.5 การเชื่อมโยงเครือข่าย

กลุ่มชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่าน มีเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจหลายเครือข่าย ได้แก่ 1) พันธมิตรที่ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อาทิ เครือข่ายมหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายในท้องถิ่นอื่น ๆ แบ่งเป็นเครือข่ายภายในชุมชน ได้แก่ สหกรณ์ การเกษตร และกศน. เป็นต้น 2) พันธมิตรในการศึกษาดูงานและจำหน่ายสินค้า อาทิ สถาบันการศึกษา ชุมชนในระแวกใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเกษตรกรจากที่อื่นๆ 3) พันธมิตรที่ส่งมอบวัตถุดิบและจัดทำผลิตภัณฑ์ อาทิ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในพื้นที่หรือภายในชุมชนริมคลองบางมด เกษตรกรผู้ปลูกและจำหน่ายเครื่องสมุนไพร และกลุ่มคนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 วิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

แนวความคิดในการจัดตั้งและการพัฒนากลุ่มและวิสาหกิจชุมชนนั้น เพื่อทำกิจกรรมเสริมเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ชุมชน ดำเนินกิจกรรมโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวิชาการผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ นำไปสู่รายได้ของครอบครัวและชุมชนวิสาหกิจชุมชนและชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้สร้างโอกาสมีรายได้สู่ชุมชน วัตถุประสงค์ที่ใช้ เกิดจากวัตถุประสงค์ที่หาได้ในท้องถิ่นของตนเอง ทำให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น การนำสมุนไพรในท้องถิ่น คือ ใบหมี-อัญชัน มาแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นแชมพู ผลิตภัณฑ์จากผลไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ สินค้าทางการเกษตร เป็นต้น ระบบการบริหารจัดการ มีการแบ่งหน้าที่กันทำ และการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับคณะทำงานอย่างเหมาะสม และอีกทั้งมีที่ปรึกษาของกลุ่มที่มีความสามารถที่สามารถให้คำปรึกษา ทั้งด้านการบริหาร การจัดการ การเงิน เป็นต้น มีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุน ถ่ายทอด พัฒนาองค์ความรู้ การผลิต และการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ ขวัญกลม ดอนขวา (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านการตลาด และการจัดการการเงินและบัญชี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการธุรกิจชุมชน ส่วนความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้ และคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีค่ามีค่า KMO ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square ผ่านเกณฑ์การทดสอบทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

1) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัยและการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่ามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 2 ประการ ดังนี้ 1) ส่วนใหญ่เป็นภาษาทึบและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก และ 2) เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงสุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ แบบอักษรที่ใช้เหมาะสม

2) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม 2 ประการ ดังนี้ 1) เนื้อหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ 2) ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ เนื้อหามีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สามารถนำไปสู่การพัฒนาแหล่งที่เกี่ยวเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้ สอดคล้องกับ จิราภรณ์ จิตตะกุล (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดการท่องเที่ยว การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน และการนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อผู้มาเยือน นอกจากนี้ ยังพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

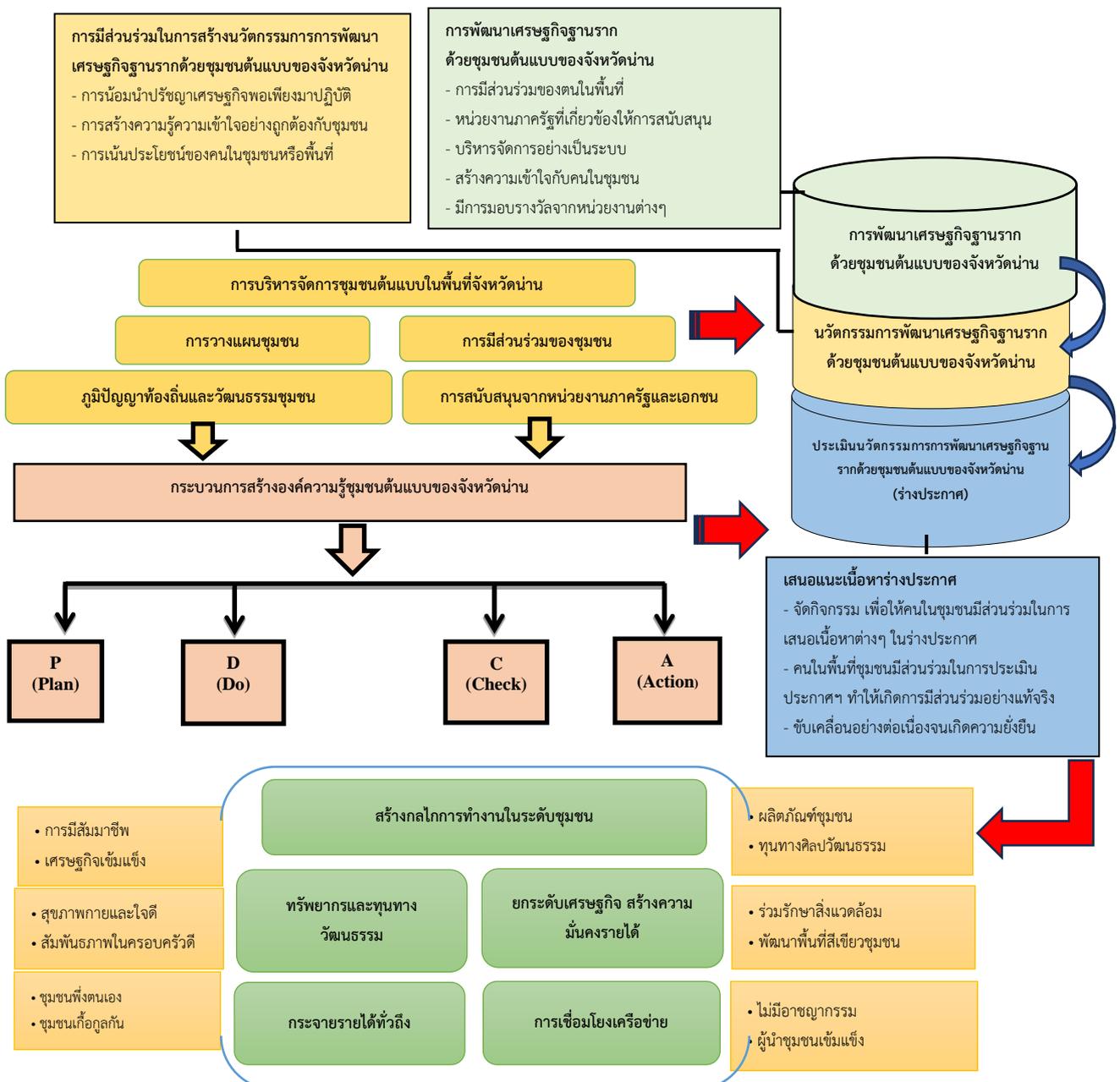
อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

การศึกษาชุมชนต้นแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดน่าน พบว่า สภาพพื้นที่ของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน และมีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรสำหรับการผลิต ทางเกษตร ทำให้ทางเลือกระบบพีซีมีจำกัด โดยรูปแบบการดำรงชีวิตทั้ง 5 ชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน คือ ชุมชนมีความเป็นเครือญาติ มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันต่อมา และมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างและการปฏิบัติตามกฎระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกัน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความมั่นคง มีการจัดตั้งกองทุน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อการผลิตและการพัฒนาชุมชน คราวเรือนมีการออมเงินในกลุ่มต่างๆ มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของคนในชุมชนผสมผสานภูมิปัญญาในรูปแบบรวมทำ รวมกลุ่ม โดยศึกษาหาความรู้ การอบรม ศึกษา ดูงาน ศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ ส่วนรูปแบบกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน พบว่าเริ่มต้นจากชุมชนต้องสร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อจะได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายกลุ่ม เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกกระดับเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงทางรายได้ มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ ไพศาล มุ่งสมิคร (2556) และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจที่สำคัญ 3 อันดับ

แรก ได้แก่ การสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การผลิตสารองเพื่อไว้ในช่วงฤดูกาลที่ขาดวัตถุดิบ และการประสานงานเพื่อให้กลุ่ม/เครือข่ายบรรลุเป้าหมาย และ รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านผู้รับบริการ ด้านกระบวนการบริหารจัดการภายใน และด้านการเรียนรู้ และพัฒนา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ผู้วิจัยนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ไปสังเคราะห์สร้างเป็นองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม ได้สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้การวิจัย ดังได้แสดงในแผนภาพดังต่อไปนี้

องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน กระบวนการสร้างองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน และการสร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชนสามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน อธิบายความโดยสรุปดังนี้

1) การวางแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกร (ริเริ่ม) รวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการแปรรูปอย่างมีคุณภาพ โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น วิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จ มีการจัดทำแผนชุมชน หรือแผนแม่บทชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนใน

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน มีโครงสร้างการบริหารองค์กร และการบริหารจัดการคนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด ทุกวิสาหกิจชุมชนมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ซึ่งมีทั้งโครงสร้างขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับขนาดของชุมชนที่แตกต่างกัน มีการเข้าร่วมฝึกอบรม สัมมนา การอบรมการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เน้นคนในชุมชนร่วมกันระดมความคิด มีการระดมทุน ระดมกำลังสติปัญญา เรียนรู้ร่วมกัน แก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เน้นให้คนในชุมชนร่วมกันระดมความคิด มีการระดมทุน ระดมกำลังสติปัญญาซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน แก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกให้ชัดเจน

4) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ชาวบ้านระยะเริ่มต้นขาดความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบริหารงาน จำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น เครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนคือ หน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเรื่องการถ่ายทอดให้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมโดยชุมชน

2. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยใช้หลัก PDCA เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน จนได้นวัตกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านโดยสรุปดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ การสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องกับชุมชน และการเน้นประโยชน์ของคนในชุมชนหรือพื้นที่

2) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของตนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และมีการมอบรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ

3. สร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน โดยเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน อธิบายความโดยสรุปดังนี้

1) สร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน โดยสร้างกลไกการทำงานในระดับชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อจะได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมหลากหลายกลุ่ม อาทิ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer (YSF) เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง เน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกับท้องถิ่นการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงทางรายได้ เป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนา ด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง เข้มแข็งและยั่งยืนระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน

3) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมอย่างรู้คุณค่า คนในชุมชนรู้จักหวงแหน และใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบมาผลิต การบริโภคในครัวเรือน จนถึง การนำกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบ ชุมชนก็สามารถใช้ทรัพยากรในการสร้างรายได้ได้อย่างมีคุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นสินค้า หรือบริการที่สอดแทรกนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ และยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญได้เช่นเดียวกัน โดยเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยยึดความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ เป็นตัวบ่งชี้เฉพาะลักษณะบริบทของพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในทีมนั้นๆ ที่มีการถ่ายทอดและสืบต่อกันมาทั้งวัฒนธรรมและความเป็นของสังคม

4) กระจายรายได้อย่างทั่วถึง มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง ผู้จัดการตนเองที่ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากร สิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยมีกระบวนการสำรวจข้อมูลของตนเองรู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่น นำมาจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกด้านที่สอดคล้องกับปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการ และสร้างโอกาสการพัฒนาต่างๆ ให้กับผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ทั้งการแก้ไขปัญหาความยากจน หนี้สิน ที่ดินทำกิน ราคา ผลผลิตตกต่ำ การฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5) การเชื่อมโยงเครือข่าย กลุ่มชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่าน มีเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจหลายเครือข่าย ได้แก่ 1) พันธมิตรที่ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) พันธมิตรในการศึกษาดูงานและจำหน่ายสินค้า อาทิ สถาบันการศึกษา ชุมชน ในระแวกใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเกษตรกรจากที่อื่นๆ 3) และพันธมิตรที่ส่งมอบวัตถุดิบและผู้จัดทำ ผลิตภัณฑ์ อาทิ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในพื้นที่หรือภายในชุมชนริมคลองบางมด เกษตรกรผู้ปลูกและจำหน่าย เครื่องสมุนไพร และกลุ่มคนในชุมชน

ทั้งหมดเป็นไปตามแนวทางการมีสัมมาชีพ การมีเศรษฐกิจเข้มแข็ง การมีสุขภาพกายและใจดี สอดคล้องกับสัมพันธภาพใน สมาชิกชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองและเกื้อกูลกัน การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางศิลปวัฒนธรรม ร่วมรักษาสีเขียว พัฒนาศูนย์ที่สีเขียว ป้องกันและไม่ก่อให้เกิดอาชญากรรม และการมีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) ควรมีการศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาอาชีพของชุมชน

2) ควรศึกษาถึงยุทธศาสตร์ของประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายส่งเสริมความร่วมมือด้านการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อให้เกิดความมั่นคงและการเติบโตอย่างต่อเนื่อง

2) หน่วยงานระดับจังหวัดน่านควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัด

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในการยกระดับเศรษฐกิจสังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้

2) ควรมีการศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาอาชีพของชุมชน

3) ควรศึกษาถึงยุทธศาสตร์ของประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญกมล ดอนขวา. (2556). การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *รายงานการวิจัย*. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จิราภรณ์ จิตตะกุล. (2021). แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. *วารสารการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. ปีที่ 15 ฉบับที่ 3.
- ไพศาล มุ่งสมัคร และคณะ. (2556). รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 18 (3). 115-123.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จูนพับลิชชิง
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2022). ผลกระทบของโรคโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทย. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2567. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th>.
- สมชาย พรหมสวัสดิ์. (2020). การพัฒนาชุมชนต้นแบบในจังหวัดน่าน: กรณีศึกษาบ้านดอนสถาน. *วารสารการพัฒนาชุมชน*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2.